

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIENKARTINĖS IŠMOKOS VAIKAMS, SKIRTOS
COVID-19 (KORONAVIRUSO INFEKCIJOS) PANDEMIJOS SUKELTIEMS
PADARINIAMS MAŽINTI, ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Koronaviruso (COVID-19) pandemijos plitimo grėsmės suvaldymui Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją visoje šalyje. Taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ buvo paskelbtas trečios (visiškos parengties) civilinės saugos sistemos parengties lygis ir karantinas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Dėl karantino padarinių – prastovų, atleidimo iš darbo, darbo pajamų mažėjimo, atsiradusių papildomų išlaidų asmens apsaugos priemonėms, išlaidų, susijusių su nuotoliniu ugdymusi, ir pan. – asmenų pajamos sumažėjo arba jie visai jų neteko. Šie neigiami veiksniai sumažino vidaus vartojimą, o tai turėjo (turi) neigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai.

Tarp pandemijos padariniams pažeidžiamiausių grupių yra ne tik bedarbiai, senatvės pensijos amžiaus sulaukę asmenys, neįgalieji, kuriems buvo numatytos pagalbos priemonės, bet ir vaikus auginančios, daugiavaikės, vaikus su negalia auginančios ir nepasiturinčios šeimos.

Siekiant mažinti dėl COVID-19 (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės visos Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbtos ekstremaliosios situacijos ar karantino atsiradusias neigiamas ekonomines ir socialines pasekmes bei skatinti ekonomiką, siūloma įgyvendinti vidaus vartojimą skatinančią finansinę priemonę – išmokėti vienkartinę išmoką šeimoms, auginančioms vaikus ar įvaikius, ir vaikams, netekusiems tėvų globos (toliau – vienkartinė išmoka). Lietuvos namų ūkių vartojimo tyrimų, kuriuos atlieka Lietuvos statistikos departamentas, tendencijos rodo, kad vaikus auginančios šeimos yra viena iš daugiausiai lėšų vartojimui skiriančių visuomenės grupių. Įstatymo projektu siekiama nustatyti vienkartinę išmoką asmenims, kurie gauna Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnyje nurodytas išmokas.

Šios tikslinės grupės padėtis ir gerovė yra ypač jautri pajamų svyravimams. Rizika patirti skurdą ir santykinai mažos vidutinės disponuojamos pajamos suponuja tikslingumą COVID-19 krizės laikotarpiu numatyti papildomas pajamas ir šiai visuomenės grupei. Aktualiausi oficialūs skurdo rizikos statistiniai rodikliai rodo, kad net 23,2 proc. namų ūkių su vaikais gyvena skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje ir šis santykinio skurdo rodiklis yra aukštesnis už bendrą 22,9 proc. skurdo rizikos rodiklį šalyje. Ypač didelę skurdo riziką patiria vieniši vieną ar daugiau vaikų auginantys tėvai (53,5 proc.) ir daugiavaikės šeimos (37,2 proc.):

Namų ūkiai su vaikais	Asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje (proc.)
Bendras	23,2
Vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų	53,5
Du suaugę asmenys su vienu vaiku	15,4
Du suaugę asmenys su dviem vaikais	18,5
Du suaugę asmenys su trimis ir daugiau vaikų	37,2
Trys ar daugiau suaugusių asmenų su vaikais	13,4

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos gyventojų pajamos ir gyvenimo sąlygos, 2019 m.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą inicijavo Lietuvos Respublikos Prezidentas. Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Ekonominės ir socialinės politikos grupė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Nėra reguliavimo, kuris numatytų papildomų vienkartinį išmokų iš valstybės biudžeto skyrimą COVID-19 (koronaviruso infekcijos) pandemijos sukeltiems padariniams mažinti asmenims, gaunantiems Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo (toliau – Išmokų vaikams įstatymas) 6 straipsnyje nurodytas išmokas. Įstatymo projektu nustatomas visiškai naujas laikinas reguliavimas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu reglamentuojama vienkartinės išmokos šeimoms, auginančioms vaikus ar įvaikius, ir vaikams, netekusiems tėvų globos, skirtos COVID-19 (koronaviruso infekcijos) pandemijos sukeltiems padariniams mažinti, dydis, teisę ją gauti turintys asmenys, jos skyrimo ir mokėjimo sąlygos, tvarka ir finansavimas.

Įstatymo projektu siūloma kiekvienam vaikui (asmeniui), kuriam pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnio 1 dalį yra skiriama ir mokama 60 Eur dydžio universali išmoka vaikui, skirti 120 eurų vienkartinę išmoką, o kiekvienam vaikui (asmeniui), kuriam pagal Išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnio 2 dalį yra skiriama ir mokama 40 Eur papildoma išmoka vaikui, skirti 80 eurų vienkartinę išmoką, t. y. nepasiturinčios, daugiavaikės ir vaikus su negalia auginančios šeimos gaus 200 Eur vienkartinę išmoką. Siūloma, kad teisę į vienkartinę išmoką įgytų Išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnyje nurodytas išmokas gaunantys vaikai (asmenys), kuriems nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. buvo (yra) paskirta Išmokų vaikams įstatymo 6 straipsnyje nurodyta išmoka.

Tarptautinio valiutos fondo, Lietuvos banko ekspertų ir ekonomistų vertinimu, COVID-19 viruso sukeltos pandemijos pasekmių tiesioginis neigiamas poveikis Lietuvos ekonomikai labiausiai pasireiškė antrąjį 2020 m. ketvirtį, kuomet vidaus vartojimas ir eksportas sumažės labiausiai. Dėl šios priežasties tikslinga vienkartinės išmokas išmokėti kaip įmanoma anksčiau. Įstatymu siūloma išmokas išmokėti liepos mėnesį kartu su vienkartinės išmokos gavėjų gaunamomis išmokomis už birželio mėnesį, t. y. už 2020 m. paskutinį antrojo ketvirčio mėnesį. O asmenims, kuriems išmoka vaikui (asmeniui) būtų paskirta 2020 m. liepos ar vėlesniais mėnesiais iki 2020 m. gruodžio 31 d. (bet ne vėliau kaip iki 2020 m. gruodžio 31 d.), siūloma vienkartinę išmoką išmokėti ne vėliau kaip iki 2020 m. gruodžio 31 d.

Įstatymo projektu nustatoma, kad vienkartinę išmoką skiria ir moka savivaldybių administracijos, vadovaudamosi šiuo įstatymu, Išmokų vaikams įstatymo ir Vyriausybės tvirtinamų Išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatų nustatyta tvarka be atskiro išmokos gavėjų prašymo.

Įstatyme numatoma, kad asmenims, patiriantiems socialinę riziką, vienkartinė išmoka teikiama Išmokų vaikams įstatymo 19 straipsnyje nustatyta tvarka. Jeigu vaikas (asmuo), kuris turėjo teisę gauti vienkartinę išmoką, mirė, buvo pripažintas nežinia kur esančiu ar paskelbtas mirusiu ir vienkartinė išmoka jam nebuvo išmokėta, ši išmoka nemokama. Teisė gauti vienkartinę išmoką nepaveldima.

Vienkartinės išmokos mokamos iš valstybės biudžeto lėšų. Taip pat nustatoma, kad valstybės biudžeto lėšų vienkartinėms išmokoms mokėti ir administruoti paskirstymas, pervedimas, tikslinimas, naudojimas, atsiskaitymas už jas ir kontrolė vykdoma remiantis Išmokų vaikams įstatymo 4 straipsnyje nustatyta tvarka.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Siekiant mažinti dėl COVID-19 (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės visos Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbtos ekstremaliosios situacijos ar karantino atsiradusias neigiamas ekonomines ir socialines pasekmes bei skatinti ekonomiką, siūloma įgyvendinti vidaus vartojimą skatinančią finansinę priemonę – išmokėti vienkartinę išmoką šeimoms, auginančioms vaikus ar įvaikius, daugiavaikėms, vaikus su negalia auginančioms ir nepasiturinčioms šeimoms bei vaikams, netekusiems tėvų globos, t. y.:

- 120 Eur dydžio vienkartinę išmoką – visiems Lietuvos vaikams, t. y. daugiau nei 507 tūkst. vaikų (apie 330 tūkst. šeimų);
- 200 Eur (skiriant papildomai 80 Eur) vienkartinę išmoką – apie 134 tūkst. vaikų: vaikai su negalia bei vaikai, augantys nepasiturinčiose ir daugiavaikėse šeimose (apie 60 tūkst. šeimų).

Vienkartinė išmoka tiesiogiai paskatins vaikus auginančių šeimų vartojimą. Ši išmoka taip pat turės teigiamą poveikį gyventojų lūkesčiams, kurie dėl COVID-19 krizės ženkliai pablogėjo. Lietuvos statistikos departamento skaičiuojamas mėnesinis Vartotojų pasitikėjimo rodiklis 2020 m. balandžio mėn. nukrito iki -16 reikšmės¹, kai, palyginti prieš krizę 2020 m. vasario mėn., jis siekė 4, o 2010 m. balandžio mėn. reikšmė buvo 5. Gyventojų lūkesčiai yra glaudžiai susiję su vidaus vartojimo apimtimi ir kartu daro reikšmingą poveikį bendrai šalies ekonomikos raidai. Tiesioginė vienkartinė išmoka ir teigiami gyventojų lūkesčiai prisidės skatinant šalies vidaus vartojimą ir turės teigiamą poveikį šalies ekonomikai.

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų teisinio reguliavimo pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projekto priėmimas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Vienkartinėmis tiesioginėmis išmokomis vaikams siekiama suteikti asmenims papildomas pajamas, kurios sudarys sąlygas gyventojams jomis disponuoti laisvai. Papildomos asmenų pajamos ir netiesioginis išmokų poveikis vartotojų (gyventojų) ekonominiams lūkesčiams skatinant didesnę vidaus vartojimą šalyje kartu skatins ir šalies ekonomiką.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant inkorporuoti Įstatymo projekte siūlomas nuostatas į teisinę sistemą, keisti kitų galiojančių įstatymų ar teisės aktų nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

¹ Vartotojų pasitikėjimo rodiklis – 4 atsakymų balansų įverčių aritmetinis vidurkis (kaip pasikeis namų ūkio finansinė padėtis per artimiausius 12 mėn.; kaip pasikeis šalies ekonominė padėtis per artimiausius 12 mėn.; kaip keisis bedarbių skaičius per artimiausius 12 mėn. (su priešingu ženklu); kokios galimybės sutaupyti per artimiausius 12 mėn.). Visi klausimai, atsakymų į kuriuos balansų įverčiai sudaro vartotojų pasitikėjimo rodiklį, yra klausimai apie numatomus pokyčius per artimiausius 12 mėn., t. y. prognozės, ir parodo vartotojo materialinės (finansinės) padėties ar ją lemiančių veiksnių numatomus pokyčius.

Šaltinis: Vartotojų nuomonių statistinis tyrimas, Lietuvos statistikos departamentas, prieiga internete – <<https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/5118910/Vartotoju%C5%B3nuomoni%C5%B3tyrimo+rezultatai+%5BLT%5D+37.html/55865bea-11c2-429c-98a7-991a8b5cbd7e?version=1.2>>

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu neapibrėžiama naujų sąvokų.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Įstatymo projektu nėra įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Siekiant inkorporuoti Įstatymo projekte siūlomas nuostatas į teisinę sistemą, keisti kitų galiojančių įstatymų ar teisės aktų nereikės.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo projekte siūlomoms 2020 m. liepos mėnesio vienkartinėms išmokoms išmokėti apytiksliais skaičiavimais reikės apie 72 mln. Eur. Numatoma, kad apytiksliai bus reikalinga apie 3 mln. Eur papildomų lėšų vienkartinėms išmokoms ir tiems asmenims, kuriems išmoka vaikui (asmeniui) bus paskirta 2020 m. liepos ar vėlesniais mėnesiais iki 2020 m. gruodžio 31 d.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai yra „ekstremalioji situacija“, „karantinas“, „išmokos vaikui“, „vienkartinė išmoka vaikui“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Respublikos Prezidentas